

FRÁ LÍVSGRUNDARLAGI TIL SÁLARSTYRK

Kjak er kyknað um fría atgongd til haga hjá øðrum. Hetta er somuleiðis partur av uppskotinum til stjórnarskipan. Fyrr hevur hetta ikki verið nakað at kjakast um, tí eigararnir hava allan rættin. Veruleikin í dag er tó, at jørð hjá teimum flestu ikki longur er lívsgrundarlagið, meðan hon heldur er eitt stað til upplivingar. Enn eru ongi rættindi broytt, men hjá fleiri tykist fatanin av rættindunum at vera broytt.

EIRIKUR Í JÁKUPSSTOVU

HÚSKALLUR, GONGUFÓLK OG LØGFRØÐINGUR

Onkuntíð taka vit støðu til ein spurninguttan at hugsa okkum um. Alt kjakið um rættin

at ganga frítt í náttúruni, sum ætlanin er at seta inn í føroysku stjórnarskipanina, tykist vera merkt av hesum. Øðrumegin eru tey, sum hava rættindi til jørðina, ið halda handan tankan vera av tí ónda. Hinumegin eru fólkin, sum tosa um náttúruna sum upplivingarstað, ið øll eiga at hava atgongd til. Støðan er tikin fyrst, argumentini koma aftaná.

Men ber tað yvirhøvur til at lyfta hetta kjakið eitt sindur? Kanska ikki, tí onkursvegna eru vit øll í støðuni, har vit halda tað, sum passar best við okkara egnu støðu. Men skal mann kjakast um okkurt, so kann vera gott at kenna støðuna í dag, og hvussu hon er íkominn.

Byrja vit við støðuni í dag, so kann jørðin í Føroyum grundleggjandi býttast í trý. Tað er tann parturin, sum tað almenna eigur. Tann parturin, sum privat eiga. Og so tann parturin, sum landið eigur, men privat hava ræði á (tað, sum nógv rópa kongsjørð, men eitur landsjørð, ið festarar umsita).

Tað er sjálvandi ein grundleggjandi munur millum landsjørð og ognarjørð, sum liggur í sjálvum ognarskapinum. Men tá tað kemur til rættindini at ferðast er grundleggjandi ongin munur. Tí verða viðurskiftini um landsjørð, sum í sær sjálvum eisini eru sera áhuga-verd, ikki viðgjørð nærri her.

Parturin, sum privat umsita, verður brúkt til bústaðir ella land-

búnað við ymiskum intensiteti. Summi hava tað sum eitt dýrt hobby, og onnur royna at forvinna pening.

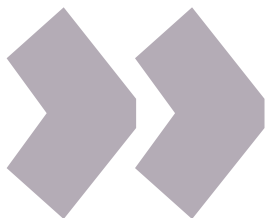
Parturin, sum tað almenna – land og kommunur – eigur, er ofta vegir, ítróttarøkir og annað, har tað almenna hevur keypt ella ognartikið jørð fyri at veita okkurt, sum gagnar einari breiðari fjøld.

Høvdingar tóku landið

Men soleiðis hevur tað ikki altíð verið í Føroyum. At byrja við átti ongin lendið í Føroyum. Ongin búði her, so tað var ongin at hugsa um slíkt. Men hvat hendi so, tá fólk komu til Føroya?

Erik Arne Bjørk, sum fyrst var dómarafulltrúi og seinni sorinskrivari í Føroyum, fór í 50-unum undir at kanna og hava fyrilestrar um tað, sum hann kallaði “færøsk bygderet”. Hesir fyrilestrar blivu seinni givnir út í bók. Hjá teimum, sum fáast við jørð í Føroyum, er hetta eitt slag av grundbók, og tí kann tað vera eitt gott hugskot at finna sær vitan har.

Bjørk greiðir frá, hvussu tað í landnámstíðini vóru høvdingar, sum settu seg niður í ymiskum støðum í oyggjunum og so at siga tóku land. At byrja við átti ein hvørja bygd, sum í veruleikanum bara var ein garður. Bjørk sigur, at kanska var tað Árni, sum átti Árnafjørð, Oyvindur, sum átti

**Átti tú ikki jørð,
mátti tú arbeiða hjá
onkrum, sum átti jørð.
Hetta er nakað vit**

**kenna heilt fram til Føroyar blivu eitt
fiskivinnusamfelag fyri eitt sindur
meira enn hundrað árum síðan**